

Remissvar Översiktsplan för Nationalstadsparken – Stockholms-delen

Förbundet yttrade sig utförligt över samrådsförslaget till översiktsplan (juni 2006). De flesta av de invändningar som där restes mot förslaget kvarstår i förhållande till det föreliggande utställningsförslaget. Vi hänvisar därför till vårt tidigare yttrande, som även innehåller ett mycket stort antal konkreta förslag för att utveckla parkens natur-, kultur- och rekreationsvärden. Utställningsförslaget har bara på enstaka punkter tillmötesgått de invändningar som förbundet hade och fortfarande har.

Bristerna i förslaget till översiktsplan för Stockholms del av Nationalstadsparken är så stora att planen inte bör fastställas.

Kartor och presentation har utvecklats på ett bra sätt i jämförelse med samrådsförslaget.

Översiktsplanens syfte stämmer inte med lagen om nationalstadsparker

Den viktigaste invändningen som förbundet hade och fortfarande har är att förslaget till översiktsplan inte tar sin utgångspunkt i lagen för nationalstadsparker. Planen baseras på en fundamental och fatal missuppfattning som ges följande tydliga uttryck: ”Lagskyddet behandlar inte frågor om vård och skötsel eller utveckling av områdets värden.” (s.6).

Lagen är inte bara en paragraf i miljöbalken utan är också försedd med ett syfte, som framgår av propositionen med förslaget till lag. Syftet anges där på följande vis:

”Utvecklingen i nationalstadsparken bör sammantaget inriktas på att förstärka områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden och att värna den biologiska mångfalden.” (prop. 1994/95:3, s.43)

Detta syfte är inte det som är vägledande för översiktsplanen. Visserligen anges inledningsvis litet svävande att målet för översiktsplanen är ”att ge vägledning för att bevara och vidareutveckla Nationalstadsparken som ett levande historiskt landskap i staden och regionen.” (s.7). Med en välvillig tolkning hade det kunnat ses som en vag omskrivning av det mål som angavs i propositionen. Men i den förklarande texten anges ett helt annat mål: ”Uppgiften för planeringen är att närmare avgränsa de områden inom Nationalstadsparken som bör skyddas som parklandskap eller naturmark liksom de som präglas av en mer omfattande bebyggelse och där det behövs klara och enkla regler för nödvändiga förändringar, upprustningar och i vissa fall kompletteringar av byggnader

och anläggningar.” (s.7) Det är skydd, inte utveckling, som är syftet. Och det framgår av formuleringen att det bara är vissa områden som bör skyddas, inte alla.

När mål anges för respektive delområde är det uppenbart att det inte är propositionens mål som gäller. För de sex delområden som karaktäriseras som mer bebyggda och anlagda anges målet vara att ”utveckla området för högre utbildning och forskning” (Vetenskapsstaden), ”för idrott, rekreation, evenemang och hälsovård” (Idrottsparken), ”som ett bebyggt område” (vad som nu menas med det? gäller Gärdesstaden), ”för rekreation, museer och evenemang” (Museiparken), ”som nöjes- och lustpark” (Evenemangsparken), ”för kultur, utbildning och maritima verksamheter” (Skeppsholmen). Dessa mål uttrycker ett annat syfte än ”att förstärka områdets naturkultur- och rekreationsvärden och att värna den biologiska mångfalden”.

Därigenom blir översiktplanen en exploateringsplan. Detta framstår mycket tydligt i ytterligare en formulering rörande planens syfte: ”Översiktplanens syfte är att ge vägledning för beslut om användning av mark- och vattenområden och hur den bebyggda miljön ska utvecklas och bevaras.” (s.5) De värden som egentligen borde utgöra mål för planen ges istället en underordnad roll som hinder och begränsningar för exploateringen.

Om lagstiftningens syfte görs om till restriktioner, så som sker i den föreliggande planen, skulle de i bästa fall kunna bli konserverande.

Oprecisa, allmänt hållna värden fungerar inte som vägledning

Natur- och kulturvärdena är dock så allmänt och vagt angivna att de inte kan fungera ens som restriktioner. Med smärre variationer heter det att respektive område ska utvecklas ”med bevarande av natur- och kulturvärden” (Vetenskapsstaden), ”under förutsättning att områdets karaktär och naturvärden bevaras” (Idrottsparken) eller ”dess karaktär samt natur- och kulturvärden bevaras” (Museiparken), ”områdets karaktär och särskilda kulturhistoriska värden i byggnader, parker och miljöer bevaras. Särskilt värdefulla naturmiljöer bevaras” (Evenemangsparken), ”öarnas helhetsmiljö, med vackra kulturhistoriskt värdefulla byggnader i lummig park- och skärgårdsmiljö bevaras”, ”öarnas rekreationsvärden – en lugn oas i innerstaden – bevaras.” (Skeppsholmen). Utan precisering vari karaktär, naturvärde, rekreationsvärde etc. består lånar sig dessa begrepp till vilka tolkningar som helst.

Som vägledning är de skarpa gränserna mellan mer bebyggda områden och park- och naturmiljöerna missvisande. Samma skydd gäller park- och naturmiljöer och de kulturhistoriska värdena oavsett var i parken de är belägna. De skafferade ytorna inom mer bebyggda områden kan också vara vilseledande om övriga delar betraktas som fritt byggbara. Så är givetvis inte fallet. All grönstruktur är viktig att bevara och utveckla.

Planen är motsägelsefull

Planen hävdar att ”området i sin helhet är av riksintresse”. Formuleringen är möjligen oavsiktlig. Området är ett riksintresse – därtill angivet i miljöbalken. ”Av riksintresse” kan tolkas som att planförfattarna inte uppmärksammat detta eller inte erkänner detta.

”Helheten” behandlas inte, bortsett från ett enda mål: ”Nationalstadsparkens huvudstruktur ska bestå.” (s.23) Eljest behandlas tio delar var för sig. Vad som menas med huvudstruktur förklaras dock inte.

Ovan har anförts att planens syfte sägs vara att ”bevara och vidareutveckla Nationalstadsparken som ett levande historiskt landskap..” (s.7). Men delområdena har helt andra mål.

När planen meddelar att ”Vetenskapsstaden är ett nationellt viktigt område...” (s.8) eller ”Den högre utbildning och forskning som bedrivs inom området har nationell betydelse...” (s.50) förefaller det som om planförfattarna inte känner till eller erkänner att andra riksintressen inte får vägas mot riksintresset nationalstadspark.

I enlighet med det i propositionen för 13 år sedan givna uppdraget till kommunerna definierar planen områden med bebyggelse där ”verksamheterna inom områdena kan vidareutvecklas och förnyas.” (s.26) Planen anger här korrekt, i bestämd form, ”verksamheterna inom områdena”, dvs. de verksamheter som varit etablerade när lagen trädde i kraft eller – möjligen – nu är etablerade där. Detta står i överensstämmelse med texten i propositionen: ”Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera bör därför i princip inte medges.” (prop. 1994/95:3, s.43) Denna klara angivelse motsägs några stycken senare i planen, där det heter: ”Markanvändningen för områdena är därför definierad på ett övergripande sätt och avser inte enbart redan etablerade verksamheter eller byggnader. Nationalstadsparkens värden är inte beroende av att enbart befintliga verksamheter får finnas inom områdena.” (s.26).

Planen är ofullständig

Planen är ofullständig. Uttryckligen lämnar den vägar och banor därhän, dvs. all infrastruktur. ”Planen ger inte vägledning för att bedöma om trafikanläggningar enligt reservaten är lämpliga eller förenliga med Nationalstadsparkens lagskydd.” (s.28) Detta är en så stor brist, att översiktsplanen därmed inte kan anses uppfylla de krav som ska ställas på en översiktsplan. Det förtjänar att påminnas om vad lagstiftaren förväntade sig för 13 år sedan: *Det kan förväntas att berörda kommuner i samråd med bl.a. länsstyrelsen, Vägverket och Banverket upprättar en långsiktig plan som visar hur området skall förbättras med avseende på trafikstörningar...* (prop. 1993/94:3, s. 43)

Inte bara infrastruktur utan också kommunaltekniska anläggningar och alla vattenområden lämnas därhän i översiktsplanen. Detta strider mot dels den allmänna funktion som översiktsplaner ska ha för att tjäna sitt syfte, dels mot syftet med att lagreglera skyddet av detta område. Det framgår av propositionen att vattenområdena

ansågs väl så viktiga att skydda: ”Vattenområdena i anslutning till de skyddsvärda markområdena har uppenbar betydelse för upplevelsen av kulturlandskapet och för områdets rekreativa kvaliteter och bör därför ingå i det skyddade området.” (prop 1993/94:3, s.40) Planen fyller således inte sitt syfte.

Förbättringar som dock inte följs upp

En förbättring jämfört med samrådsförslaget är klargörandet beträffande, vad som i propositionen betecknas som buffertzoner. I planen heter det nu: Utvecklingen i omgivningarna ska enligt lagskyddet inte påtagligt skada det historiska landskapets natur- och kulturvärden.” (s.32) De praktiska tillämpningarna av detta konstaterande är dock få i planen i övrigt. Omgivningarnas samband med Nationalstadsparken och deras betydelse för det historiska landskapet och spridningsvägarna nämns. Kontorsparken och Hjorthagsparken är de enda områden som därvid som lyfts fram. Andra områden som också borde ha nämnts i detta sammanhang är västra delen av Husarviksområdet, Storängskroken och området Smedsbacken mellan Gärdesstaden, Gärdet och Tegelluddsvägen och Tre Vapen (som ligger i parken, där midjan är smalast), samt vegetationen runt TV-och Radiohuset och Berwaldhallen. För att klargöra detta bör texten kompletteras med en uttrycklig hänvisning till och en karta från *Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur, SBK 1997:8*

Omgivningarnas betydelse som en del av parkens ekologiska infrastruktur uppmärksammas således i någon mån. Däremot saknas fullständigt insikten att omgivningarna har en lika stor betydelse för det historiska landskapets kulturvärden. Planen saknar och borde kompletteras med vägledande riktlinjer för hur kompletterande bebyggelse i parkens omgivningar skall planeras så att den inte skadar det historiska landskapet med höga hus, ljus och buller. Detta är särskilt angeläget med tanke på stadens planer på bebyggelse invid Husarvikens södra strand.

En annan förbättring är den uttryckta insikten att ”Troligen riskerar djur- och växtlivet på Södra och Norra Djurgården att långsamt försämrans redan med de spridningszoner vi har idag.” (s.17) De praktiska åtgärderna för att leva upp till denna insikt är dock få. Råd till privata fastighetsägare har erfarenhetsmässigt en mycket begränsad effekt. Markklovsplikt och skyddsbestämmelser enligt plan- och bygglagen bör införas i gällande detaljplaner för mark och vegetation i omgivningar och bebyggda delar inom parken som ingår i nationalstadsparkens ekosystem (se s.26 SBK 1997:8). Planen borde föreslå områdesbestämmelser med krav på bevarad grönstruktur för omgivningar och bebyggda delar inom parken. De områdesbestämmelser (Ob 87032), som planen genomgående hänvisar till, har inte denna syftning och är alltför begränsade för att få denna funktion.

Ett test på om staden är beredd att ta denna insikt på allvar är bebyggandet av kv Tre Vapen. Intentionerna uttrycks här på ett så försåtligt vis – ”att pröva en mer representativ gräns mellan bebyggelse och sportfältet” (s. 60) – att det kan förbigå även den uppmärksamme läsaren att avsikten är att bebygga denna tomt, som ligger i den absolut

smalaste delen i spridningsvägen över Gärdet. Den uttryckta insikten om den biologiska mångfaldens försämring saknar därigenom trovärdighet.

Nationalstadsparkens gräns

Gränsen vid Husarviken följer inte Propositionens gränsdragning där även södra och västra delen av Husarvikens strand ingår i enlighet med regeringens förslag.

”Vattenområdena i anslutning till de skyddsvärda markområdena har uppenbar betydelse för upplevelsen av kulturlandskapet och för områdets rekreativa kvaliteter och bör därför ingå i idet skyddade området.” (prop.s.40 och karta bil.)

Självklart ingår även stränder i vattenrummet så som också propositionens karta visar. Det är bara att beklaga att både Stockholms stad och länsstyrelsen missat både detta och normalt strandskydd vid Husarviken. När strandskydden behandlades senast begärde inte staden dispens från strandskydd vid Husarviken vilket gör att strandskydd gäller även här. Även detta har staden och länsstyrelsen valt att bortse från då gränsen senare behandlats.

Delområden

Vår övergripande invändning beträffande områdesindelning kvarstår. Områdena är för stora och heterogena för att på ett meningsfullt kunna ges vägledande riktlinjer.

Vi noterar att Vetenskapsstaden i utställningsförslaget inte innefattar Bergianska trädgården, vilket är ett steg i rätt riktning. Att även området mellan universitetet och Bergiusvägen utgått är bra, men det är en olycka att man släppt fram det s.k. Botan-huset i detta område. Men Vetenskapsstaden – namnet ger helt fel associationer och borde istället vara Vetenskapsparken – är ändå alltför omfattande. Bl.a. innefattas den s.k. bensinstationstomten vid Norrtull, som borde återskapas som entré till Hagaparken, Lilla Frescatis koloniområde, dalstråket mot Laduviken, ett stort obebyggt område med värdekärna norr om Teknikhöjden.

Albano: Planen öppnar för exploatering för bostäder, kommersiell service, företag m.m. Detta står i strid med lagens syfte, vilket framgår av motiven: *”Inrättandet av en nationalstadspark innebär sammantaget hinder för utveckling inom parken av tätortsbebyggelse och sådant näringsliv som inte har samband med parkens ändamål.”* (prop.s.40) Albano-området är det enda område som är tillgängligt inom parken för mer omfattande byggande. Det måste därför reserveras inkom för universitetets och KTH:s behov. Exploateringen måste dock göras med stor varsamhet för att 1) återskapa en nu avklippt spridningsväg från Bellevueparken till Lill Jansskogen och 2) återskapa den pastorala inramningen av Hagaparken i enlighet med den engelska parkens stilideal. Möjligheterna att läka ihop Brunnsviken/Kräftriket med Albano genom att leda bort trafiken på den inre delen av Roslagsvägen – exempelvis genom en tunnel under detta område – bör utredas förutsättningslöst.

Gärdesstaden: Hela Tre Vapens område bör införlivas med Ladugårdsgärde in enlighet med hur gränserna är dragna såväl i prop. 1993/94:3 som i det föreliggande förslaget till översiktsplan. Parkeringen flyttas och marken återställs med gräs och träd. Detta är de smalaste delen av spridningsvägen från Norra till Södra Djurgården – nationalstadsparkens ”midja”, som behöver all förstärkning av de biologiska spridningsvägarna som är möjlig.

Planen talar vagt om en ekodukt i slutet av Erik Dahlbergsgatan. Att förena Idrottsparken med Gärdesstaden genom passage *under* Lidingövägen – som läggs på bro i anslutning till Erik Dahlbergsgatans slut – skulle innebära en kraftig förbättring för såväl tillgängligheten som för spridningsvägen.

Idrottsparken: Det är viktigt att spridningsvägarna genom Storängsbotten förstärks med aktiva åtgärder. Att nyskapa en park (se SBK 1997:8 s.35) samt att åstadkomma en planterad bullervall mot Värtabanan och Norra Länken skulle förstärka spridningsvägarna. Norra Länken måste däckas över för att skydda Hjorthagsborna mot trafikbullret. Helst borde denna överdäckning utföras som en ekodukt, för att förstärka den svaga spridningsvägen i detta parti, samtidigt som det skulle ge boende i Hjorthagen en avsevärt förbättrad tillgänglighet till parken.

Evenemangsparken och Skeppsholmen: En rad intressenter har långt gångna planer på olika projekt i dessa områden. Förbundet har uppmärksammat detta vid en visionskonferens 2008-02-14 och begärt att staden tar initiativ till en översiktlig planering av detta område för att hantera de motstridiga önskemålen. (Se pressmeddelande 2008-03-01, bifogas.)

Richard Murray
Ordförande